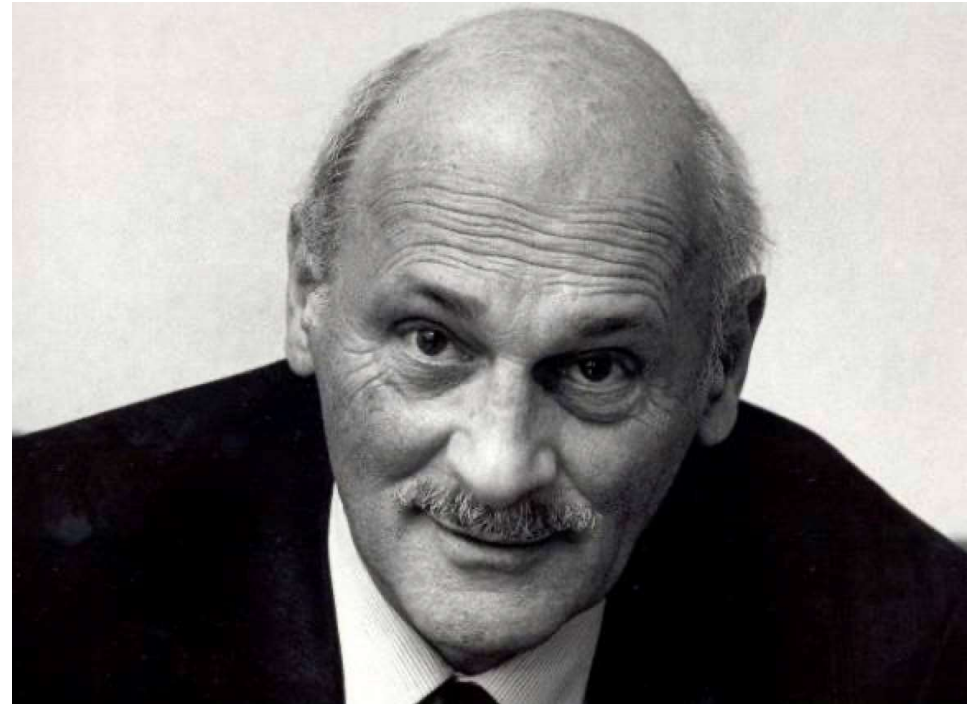

*Hoe kunnen we leren van andere
denktradities?*
ISVW 22 juni 2025

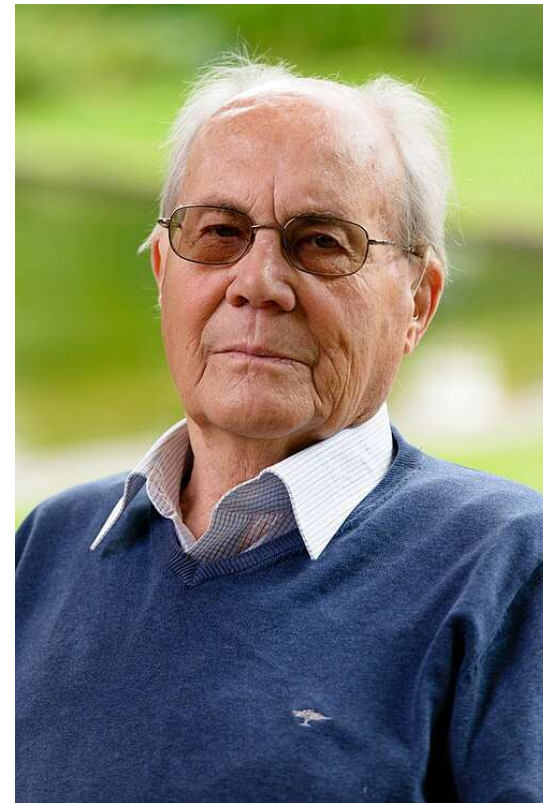
Het probleem: incommensurabiliteit

- Sinds COVID: herontdekking Stoa
 - *Train je stoïcijnse mindset, Seneca voor managers...*
 - Vgl. mindfulness
- Dialoog, toepassing, of toeëigening?
- Cornelis Verhoeven: Seneca als tijdgenoot “bijna onleesbaar” (Inleiding, *Brieven aan Lucilius*)
 - Bv. rede (*logos*): omvorming, geen aangeboren menselijk vermogen; kosmisch (immanente God in natuur)

Comparatieve filosofie: Ulrich Libbrecht

- Oppervlakte (religies, filosofische tradities) vs diepestructuur
 - Assen van energie en informatie; polen van rationaliteit, mysticiteit, naturaliteit
- Paradigmavrij model? Universeel geldig? Of leg westerse/moderne abstracties op?
 - Veronderstel 'rationaliteit'?
 - De (westerse) filosoof als ultieme autoriteit?
- Methodologie: zoek het vreemde
 - Confucius: rood ondergoed en vlees in blokjes
 - *Analecta* 10.6-8 紅紫不以為褻服...齊必變食、居必遷坐

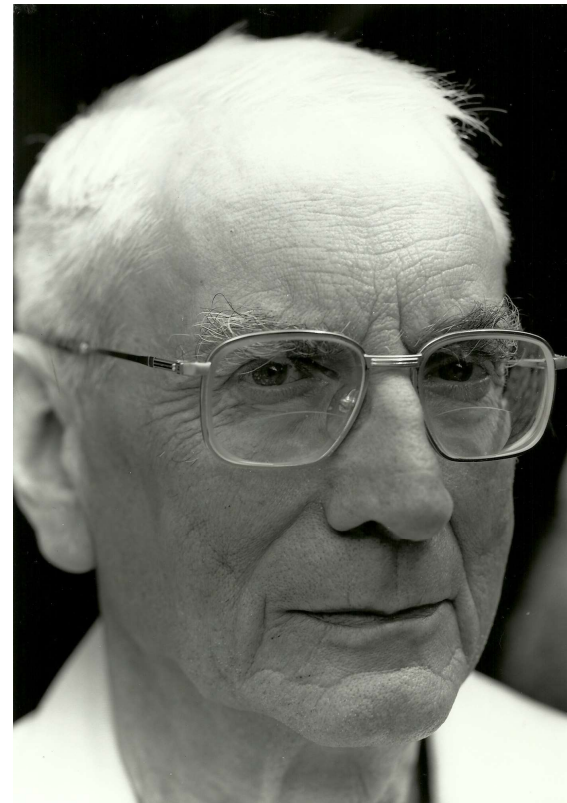
Interculturele filosofie: Heinz Kimmerle

- Gadamer, Derrida: dialoog, hermeneutiek, alteriteit
 - Zoek *Verstehen*; respecteer het onbegrijpelijke
 - Derrida: etno- & logocentrisme westerse filosofie
- Vereist: gesprekspartner
- Beperking: hedendaags denken?
 - Kolonialiteit: westerse economische, politieke, epistemische dominantie?

Pierre Hadot

- Antieke filosofie als 'way of life' (vgl. Wittgenstein); als 'spirituele oefening' (vgl. Ignatius van Loyola) primair t.o.v. filosofisch discours
 - Geen vakgebied maar dagelijkse oefening
 - Kosmologie : mythe vs. wetenschap?
 - Praktisch ('wijsheidsliteratuur;' ethiek, politiek)
 - 'Logica/dialectica/argumentatieleer': 'scholen'
- Hoge Middeleeuwen: einde van filosofie als levenswijze?
 - Scholastiek, *disputatio*? Vs. *philosophia christi*
 - Descartes: filosofie als wetenschappelijk?
 - Vgl. Spinoza, *Ethica* III: *ratio vivendi*
- Wat is rede/rationaliteit? Denken of spreken?

Abu Bakr al-Râzî: vrijdenker of ketter?

- Abû Hâtim al-Râzî, *Bewijzen van profetie (A'lâm al-nubuwwa)*: AB ('de ketter') noemt *alle* profeten oplichters
 - Vijandige bron (Isma'ili's)!
 - Vgl. 'Trucs van de zogenaamde profeten'
 - Tegen valse of tegen alle profeten?
 - Vgl. al-Hallâj, "ik ben de Waarheid!"
- *Waarom* een aanval op profeten, niet op 'ulama of geopenbaarde wetten?
 - Politieke filosofie: individueel en institutioneel gezag
 - Profeten: geen kentheoretisch privilege
 - Geen strikt onderscheid massa-elite (vs. Platoons elitarisme?)
 - Profetie en rede: geen privileges

Razî, ‘het filosofische pad’

- *Al-sîra al-falsafiyya*: zelfrechtvaardiging
 - Waarom tegen “geen echte filosoof”? Geen “ketterij”, “ongeloof” etc.?
 - “Omgang met het gewone volk, contact met vorsten; voedsel en voortplanting”
 - Filosoof als heilige man (*theios anèr*)
- Râzî over filosofie: theoretisch en praktisch
 - Zoek kennis; wees rechtvaardig; omgang met heersers, “onafhankelijk van het handelen”
- Vgl. Ibn Sîna’s levenspad: drank, drugs en vrouwen
- “Filosofie is het imiteren van God (mchtig en verheven is Hij!) voor zover de mens dat kan” (*Al-sîra al-falsafiyya*, §20)
 - Cf. Plato, *Theatetus*, *Timaeus*...
- Cf. *De geestelijke geneeskunst*, §19 (“het leven dat alle grote filosofen hebben gevolgd... bestaat uit het rechtvaardig behandelen van alle mensen”)

Boeddhistische filosofie: Nagarjuna

- Logica of *therapeia*?
 - Vgl. Wittgenstein, *Tractatus*;
Spinoza, *Ethica*
- Conventionele-ultieme waarheid
 - Metafysica, semantiek, didaktiek?
 - *Tattva, satya*: waarheid?
Werkelijkheid? Incommensurabel?
- *Nirvana* = het tot rust komen van obsessies/conceptueel denken (*Prapanca*)
 - Tegen elk dogmatisme
 - Medelijden (*karuna*)? Meditatie?

Theano en de pythagorese vrouwen

- Pythagoras: 6^e eeuw v. Chr.
 - Onderwijs voor mannen en vrouwen; levenswijze
- Theano: Pythagoras' echtgenote
 - Brieven: later
 - Beauvoir? Buikspreekpop? Icoon?
 - Spreuken: de onderarm
 - Lezen, schrijven, filosofie
- Filosofie of damesbladadvies?
 - Zorg voor kinderen, slaven, echtgenoten
 - Huwelijk en seksualiteit
- Vgl. *Vier Confucianistische klassieken voor vrouwen*

Wat is filosofie überhaupt?

- Tekstboek: rationeel onderzoek, analyse van concepten, kritiek
 - Socrates (*Apologie*): zorg voor jezelf
- Hadot: manier van leven
 - Cf. Foucault: zorg voor het zelf
 - Zelfpraktijken en vrijheid
 - Mannelijke Atheense burgers: vrouwen, slaven?
 - Rede als (zelf-) beheersing
- Rationaliteit: manier van denken, van spreken, van leven?
- Teksten van vrouwelijke filosofen
 - Vrouwelijke en mannelijke deugden? Vormen van zorg? Van filosofie?

